

Malatya'nın JEOLJİSİ, DEPREMSELLİĞİ ve Maden Potansiyeli Sempozyumu SONUÇ BİLDİRGESİ

TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, Malatya Belediyesi ve MTA Genel Müdürlüğü tarafından 30 Kasım-1 Aralık 2004 tarihleri arasında Malatya Belediyesi Konferans Salonunda gerçekleştirilen sempozyumda, ülkemizin en önemli aktif fay sistemlerinden Doğu Anadolu Fayının (DAF) deprem üretme riski ile bu fayın üzerinde yer alan Malatya ve çevresinin depremselliği tartışılmış, olası bir depremde genelde bu fay üzerinde yer alan özeldde Malatya ve çevresinin karşılaşacağı tehlikeler masaya yatırılarak çözüm önerileri geliştirilmiştir. Ayrıca Malatya'nın maden potansiyeli ve çevre sorunlarının da tartışıldığı sempozyumda dile getirilen konular kamuoyuna saygıyla duyururuz.

1- %93'ü aktif deprem kuşağı üzerinde bulunan ve nüfusunun yaklaşık % 98'i deprem riski altında olan ülkemizde, uyanlar dikkate alınmadığı için doğa olayları hala afete dönüş(türül)meye devam ediyor. Depremlerde on binlerce insanımızı yitiriyor, önemli maddi kayıplara uğruyoruz. Jeolojik, morfolojik ve meteorolojik özellikleriyle doğal afet olaylarının çok sık yaşandığı bir ülkeyiz. Türü ne olursa olsun doğal afet olayları her yıl ortalama **GSMH'nin % 3'ü** oranında **doğrudan zarara** neden olmaktadır. **Dolaylı zararlar** (üretim kaybı, çevresel etkiler vb) göz önüne alındığında ise zarar toplamının **GSMH'nin % 5-7' sine** yükseldiği tahmin edilmektedir.

2- Ülkemizin en önemli 2 fay sisteminden biri olan Doğu Anadolu Fay Zonu (DAF), Doğu Anadolu'daki Karlıova dan başlayan ve 580 km uzunluğu boyunca Antakya'ya doğru uzanan 4-25 km genişlikte olan bir deformasyon kuşağıdır. **Son 2 milyon yıldır hareket etmekte olup, bu güne kadar 15 km' İlk yanal öteleme yapmıştır.** Kayma hızı yılda yaklaşık 8mm olup, **Karlıova-Bingöl, Palu-Hazar, Hazar-Sinck, Çelikhhan-Gölbaşı, Gölbaşı-Türkoğlu, Türkoğlu-Antakya** bu zonun üzerinde oluşabilecek bir depremde kınılması beklenen

olası bölümlerdir.

3- Tarihsel kayıtlara göre **DAF boyunca yukarıda belirtilen bölümlerde 6.7 ile 7.8 büyüklüğü arasında değişen bir çok deprem gelişmiş** ve ağır hasarlara neden olmuştur. Ancak, son **100 yıldır büyük yıkıcı depremler oluşmamıştır.** Dolayısıyla bu fay zonu gelecekte yıkıcı depremlerin riski altındadır.

4- Bu fay üzerinde yer alan Malatya ve yakın çevresi (Maraş, Elazığ), **Hazar-Sinck, Çelikhhan-Gölbaşı ve Sürgü Faylarının özellikleri gereği üretebileceği 7 ve üzerindeki büyüklüklerde depremlerin riski altındadır.** **Malatya'nın bugünkü yerleşim alanının bu faylara uzaklığı ise en az 36 km' dir.. Özellikle Sürgü fayının belirgin yüzey kırığı oluşturmamasının nedeni oluşturduğu orta büyüklükteki depremler olarak değerlendirilmiş, ancak Malatya ili'nin zemin faktörü göz önüne alındığında bu orta ölçekli depremlerinde hasar oluşturması kaçınılmazdır. Bu anlamda Malatya'da ovalar ve vadi tabanları yerleşime açılmamalıdır.**

5- Bir doğa olayı olan depremlerin afete dönüşmemesi için alınacak önlemlerin başında günü kurtaran rantçı, spekülatif ve faydacı anlayışların terk edilerek akla, bilime ve plana dayanan yerleşim politikalarının hayata geçirilmesi ve mühendislik ilke ve normlarına dayanan güvenli yapılaşmanın sağlanması gelmektedir. "Her yurttaş için daha güvenli, daha sağlıklı bir çevrede yaşamak temel bir İnsan hakkıdır" İfadesi anayasamızda belirtilmiştir. Bu hakkın korunması, geliştirilmesi ve uygulamaya konulması, başta anayasa olmak üzere yasal düzenlemelerin, siyasi iktidarların uygulayacağı politikaların ve kurumsal düzenlemelerin temel amacı ve zemini olmak zorundadır. Bu zeminden kayıldığı oranda yurttaşların ve yaşam alanlarının afete karşı güvenliği sağlanamayacaktır.

6- Her tür ve ölçekteki yerleşim planlama ka-

rarlarının Afet Tehlike Haritaları, mikro bölgeleme planına esas jeolojik ve jeoteknik etüt porları gibi temel verilere dayandırılmasını,

afet tehlike ve risk verilerinin yönlendirici alanlarda başlatılan imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt çalışmaları ülkemizin her yeri için zorunlu kılınmalı ve I. ve II. Derece deprem bölgesindeki belediyeler plan revizyonlarına ivedilikle başlamalıdır. Depremle ilgili mühendislik disiplinlerinin yerel yönetimlerde görev alması zorunlu hale getirilmelidir.

7- 7269 Sayılı Afetler Yasası, 3194 sayılı İmar Yasası başta olmak üzere yerleşimleri doğal afetlere karşı güvenli kılabacak çalışmalara altlık oluşturan yasaların değiştirilmesi için başlatılan ve 4 yıldır Bayındırlık ve İskan Bakanlığınınm tozlu raflarında unutulmuş çalışmalara hız verilmelidir. Bu yasalar, akıl, bilim, mühendislik normlarını temel olmak üzere ve meslek odalarının görüşleri alınarak yeniden düzenlenmelidir.

8- Üniversiteler, MTA, DSİ, Afet İşleri Genel Müdürlüğü gibi kamu kurumlarınca Afet Tehlike Haritalarının hazırlanmasına yönelik projeler hazırlanmalıdır. Eğitim sistemi içerisinde jeoloji ve doğal afetlere yönelik eğitim programları konmalıdır.

9- Malatya ve yakın çevresi jeolojik yapısının özelliği nedeniyle metalik madenler, endüstriyel hammadde ve enerji hammaddeleri bakımından önemli bir bölgedir. Ülkemiz çelik sanayinin en önemli girdisi olan demir cevheri rezervlerinin önemli bir bölümü ile Türkiye'nin tek profillit yatağı Malatya İli'ndedir. Ancak, demir rezervlerimizin bir kısmı atıl durumda olup, bu rezervlerin MTA başta olmak üzere ilgili kurumlar tarafından projelendirilip, ülke ekonomisine kazandırılması gerekmektedir. Demir konusunda Jeoloji Mühendisleri Odası bir sempozyum düzenlemelidir.

10- Pütürge'den üretilen ve seramik, refrakter malzeme ve beyaz çimentonun ana hammaddelerinden biri olan profillitin Malatya ekonomisine katkısı yılda 200.000 dolardır. Üretilen beyaz çimento Avrupa'nın en kaliteli ürünüdür ve pazar sorunu yoktur.

11- Ülkemizin son yıllarda gelişen en önemli sektörü olan MERMER ve mermerciliğe uygun kaya birimleri Malatya ve civarında yaygın olarak gözlenmekte olup, bu kaynakların de-

ğerlendirilmesi ülke ve bölge ekonomisine önemli katkılar sağlayacaktır.

12- Son yıllarda MTA tarafından bölgede yapılan sondajlı çalışmalarda metalik madenlere yönelik (bakır, kurşun çinko vb ilk bulgular umut verici olup, çalışmalara bilimin ve teknolojinin gereği doğrultusunda devam edilmelidir.

13- Ülkemiz ve bölgemiz yer altı kaynaklarına yönelik bir tehdit oluşturan ve çokuluslu şirketlerin lehine olan yasal düzenlemeler geri çekilmelidir.

14- Bölgemizde arama faaliyetlerini sürdüren madencilik şirketlerinin insanı merkezine alan, çevreyi, doğayı, kültür ve sit alanlarını ekolojik dengeyi koruyacak önlemleri almalarının zorunlu hale getirilmesi ve bu faaliyetlerin ilgili kurumlarca denetlenmesi gerekmektedir.

15- Malatya çevre yolu kuzey tarafı ile Fuzuli caddesi civarındaki alanlarda yeraltı suyunun kanalizasyona verilir, tekrar arıtılması ekonomik bir yüküdür. 0-3 m. arasında olduğu bilinen yeraltı suyu, bu alanlarda yapı güvenliğini tehdit etmektedir. Bu kaynak, gerekli alt-yapı (sondaj, keson kuyu ve drenaj vb. sistemleri) sorunları giderilerek içme ve sulama suyu olarak kullanılmalıdır.

16- DSİ tarafından verilen yeraltı suyu kullanma ruhsatları da hidrojeolojik havza etütleri yapılmasının zorunlu olmasını gerektirmektedir. Bu ruhsatlarda emniyetli çekim değerinin faydalı çekim miktarını aşmaması yeraltı sularımızın her yönüyle (yasal ve teknik) daha ekonomik kullanılmasını sağlayacaktır.

17- Malatya çöp deponi alanlarının seçiminde jeolojik etütlerin yapılması insan ve çevre sağlığı açısından önem taşımaktadır. Mevcut deponi alanları bu şartları taşımamaktadır.

18- Malatya'da ekolojik dengeyi olumsuz etkileyen kum ve çakıl ocaklarının denetimi en az bir jeoloji mühendisinin yer aldığı teknik bir kurul tarafından yapılmalıdır. Tüm maden ocaklarının terkinden sonra işletme doğal çevreye uyumlu hale getirilmelidir.

19- Malatya ili, ilçe ve beldelerindeki imar süreçlerinde jeolojik hizmetler zorunluluk haline getirilmeli, bu hizmetlerin teknik ve mesleki denetimlerinin odamız tarafından yapılmasının zorunlu olduğu bilinmelidir.